

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
İNSAN VE TOPLUMBİLİMLERİ FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
(2025 - 2026) Ders Bilgi Formu

Ders Adı	Kodu	Yarıyıl	T+U Saat	AKTS	Z / S
Çağdaş Türk Lehçelerinin Karşılaştırmalı Ses Bilgisi I	TDE141	1	2 + 0	2,0	Seçmeli
Birim Bölüm	Türk Dili ve Edebiyatı - Lisans (Ders, teorik anlatım ve uygulamalı çözümleri bir arada içeren bir yapıda yürütülmektedir. Haftalık derslerde, önce temel ses bilgisi kavramları ele alınmakta; ardından Türkiye Türkçesi başta olmak üzere başlıca çağdaş Türk lehçeleri (Azerbaycan, Kazak, Kırgız, Özbek, Türkmen, Tatar vb.) ile ilgili örnek metinler ve ses örüntüleri karşılaştırmalı olarak analiz edilmektedir. Ders sürecinde öğrenciler, fonetik transkripsiyon, ses değişimleri ve lehçeler arası ses denklilikleri üzerine uygulamalar yapmakta; sınıf içi tartışmalar, grup çalışmaları ve ödevlerle aktif katılım teşvik edilmektedir.)				
Amaç	Bu dersin amacı, çağdaş Türk lehçelerinin ses sistemlerini karşılaştırmalı bir yaklaşımla inceleyerek, öğrencilerin bu lehçeler arasındaki fonetik ve fonolojik benzerlikleri ile farklılıkları kavramalarını sağlamaktır. Öğrencilere, Türk lehçelerinde kullanılan seslerin özellikleri, ses olayları ve ses değişimleri hakkında temel bilgiler kazandırmak, böylece lehçeler arası ses yapısı çözümlemelerinde analitik düşünme ve karşılaştırmalı değerlendirme becerileri kazandırmak hedeflenmektedir.				
Ders İçeriği	Bu ders, çağdaş Türk lehçelerinin ses sistemlerini tarihsel ve yapısal temelleriyle birlikte karşılaştırmalı olarak ele alır. Dersin içeriği şu konuları kapsamaktadır: - Ses bilgisine giriş: Temel kavramlar (fonetik, fonoloji, fonem, alofon vb.) - Türk dilinin genel ses özellikleri - Çağdaş Türk lehçelerinin sınıflandırılması ve coğrafi dağılımı - Ünlü sistemlerinin karşılaştırılması (ünlü sayısı, nitelikleri, ünlü uyumu) - Ünsüz sistemlerinin karşılaştırılması (ünsüz türleri, ses uyumları, sertleşme-yumuşama farkları) - Lehçeler arası düzenli ses denklilikleri ve örnekleri - Ses değişimleri: ses türemesi, düşmesi, benzeşme, türeme, metatez vb. - Karşılaştırmalı örnek metin çözümlemeleri - Fonetik transkripsiyon çalışmaları - Ses bilimsel farklılıkların tarihsel ve coğrafi nedenleri - Lehçeler arası ses değişimlerinin sınıflandırılması - Ses özelliklerinin morfolojiye etkisi				
Ders Kaynakları	Johanson, Lars , Ergin, Muharrem, Ercilasun, Ahmet Bican, Aksan, Doğan, Tekin, Talat, Csató, Éva Á. & Johanson, Lars (Eds.), Özkan, Mustafa, Baskakov, N. A				

Hafta	Konu
1	Dersin amacı, kapsamı ve çağdaş Türk lehçelerinin sınıflandırılması üzerine genel bir giriş yapılır.
2	Fonetik ve fonoloji kavramları açıklanır; temel ses bilgisi terimleri tanıtılır.
3	Türk lehçelerinde ünlülerin sınıflandırılması ve genel özellikleri ele alınır.
4	Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesinde ünlü sistemleri karşılaştırılır.
5	Kazak, Kırgız, Özbek ve Uygur Türkçesinde ünlü sistemleri analiz edilir.
6	Türkiye Türkçesi ve Oğuz grubu lehçelerinde ünsüzler ve ses olayları incelenir.
7	Kıpçak ve Karluk grubu lehçelerinde ünsüz sistemleri karşılaştırmalı olarak değerlendirilir.
8	Ara Sınav
9	Çağdaş Türk lehçeleri arasında düzenli ses denklilikleri örneklerle ele alınır.
10	Ünlü türemesi, düşmesi, daralması gibi ses olayları lehçelere göre incelenir.
11	Ünsüz türemesi, düşmesi, benzeşme gibi ses olayları örneklerle gösterilir.
12	Oğuz lehçelerine ait kısa metinlerde karşılaştırmalı ses çözümlemeleri yapılır.
13	Kıpçak ve Karluk grubuna ait metinlerde ses özellikleri karşılaştırılır.
14	Uluslararası Fonetik Alfabe (IPA) kullanılarak transkripsiyon uygulamaları yapılır.
15	Dönemin genel tekrarı yapılır ve öğrencilere yönelik uygulamalı değerlendirmeler gerçekleştirilir.
16	Final Sınavı

Program Çıktıları

- Türk edebiyatı ve edebiyat tarihi, Türk lehçeleri-alfabeleri Türkiye Türkçesi, Osmanlı Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi ve yazılı (Eski ve Yeni Türk Edebiyatı) ve sözlü (anonim edebiyat, âşık edebiyatı, tekke tasavvuf edebiyatı) edebi geleneklerle ilgili ileri düzeyde, güncel teorik ve uygulamalı bilgilerine sahiptir.
- Disiplinler arası bir farkındalıkla alanıyla ilgili akademik araştırmalar gerçekleştirir.
- Türk Dili ve Edebiyatı Programında kullanılan ve güncel bilgileri içeren ders materyallerini, araştırma metodlarını, bilgi ve teorilerini; eğitim-öğretim, araştırma ve kamusal hizmet alanlarında uygular
- Alanı ile ilgili uygulamalarda karşılaşılan ve öngörülemeyen karmaşık faaliyetlerin yürütülmesinde bireysel veya ekip üyesi olarak sorumluluk alır.
- Alanı ile ilgili edindiği bilgi ve becerileri sosyal/kültürel/ekonomik katma değeri olan düşünceye/yaklaşım/ürüne dönüştürülmesi hususunda sorumluluk alır.
- Alanında edindiği ileri düzeydeki bilgi ve becerileri eleştirel bir yaklaşımla değerlendirir.
- Öğrenme gereksinimlerini belirleyerek öğrenme hedefleri doğrultusunda kendisinin ve sorumluluğu altındaki kişilerin performanslarının geliştirilmesine yönelik faaliyetleri planlar ve yönetir
- Eğitimi boyunca edindiği bilgi ve becerilerle yaşam boyu öğrenmeye yönelik bir motivasyon ve tutum geliştirir.
- Alanı ile ilgili konularda düşüncelerini ve sorunlara ilişkin çözüm önerilerini nicel ve nitel verilerle destekleyerek uzman olan ve olmayan kişilerle paylaşır.
- Alan ile ilgili konularda ilgili kişi ve kurumları bilgilendirebilme, düşünceleri ve sorunlara ilişkin çözüm önerilerini yazılı ve sözlü olarak aktarır
- Toplumsal sorumluluk bilinci ile yaşadığı sosyal çevre için proje ve etkinlikler düzenler ve bunları uygular.
- Alanıyla ilgili yaptığı araştırmalarda bilgi ve bilişim teknolojilerini etkili bir şekilde kullanır.
- Alan ile ilgili verilerin toplanması, yorumlanması, uygulanması ve sonuçlarının duyurulması aşamalarında toplumsal, bilimsel, kültürel ve etik değerlere uygun hareket eder.
- Türk kültürü, dili ve edebiyatıyla ilgili güncel problemlere bireysel çalışmalarıyla veya bir ekibin üyesi olarak çözümler üretir ve ürettiği çözümleri alan uzmanlarla paylaşır.
- Eleştirel düşünme, akademik yazım ve sunum konularında temel becerilere sahiptir

Ders Öğrenme Çıktısı - Program Çıktıları (1 -5 Puan Aralığı)

Ders Öğrenme Çıktısı	PÇ 1	PÇ 2	PÇ 3	PÇ 4	PÇ 5	PÇ 6	PÇ 7	PÇ 8	PÇ 9	PÇ 10	PÇ 11	PÇ 12	PÇ 13	PÇ 14	PÇ 15
Öğrenci, çağdaş Türk lehçelerinin sınıflandırılmasını ve coğrafi dağılımını açıklar.	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çağdaş Türk lehçelerinin ses sistemlerini karşılaştırmalı olarak analiz eder.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ünlü ve ünsüz sistemleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları tanımlar.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lehçelerdeki ses denkliklerini ve düzenli ses değişmelerini örneklerle gösterir.	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fonetik transkripsiyon sistemlerini (özellikle IPA) kullanarak doğru biçimde yazım yapar.	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ortalama Değer	1,8	0,4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

<https://ebs.bilecik.edu.tr/pdf/dersbilgigetir/429352>